

SOBRE ELS MODELS DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA:
UNA APROXIMACIÓ JURÍDICO-POLÍTICA

per Francesc VALLVERDÚ
Sociolingüista

---

1. INTRODUCCIÓ

Malgrat les cauteles que alguns autors solen prendre a discernir en els seus treballs els aspectes tècnics o científics dels aspectes polítics, el discurs sociolingüístic català és *necessàriament* polític. Un home tan poc predisposat, per formació, a abandonar el clos de les disciplines acadèmiques com és Badia i Margarit en va explicar algunes raons en el seu discurs «Ciència i passió dins la lingüística catalana moderna» (1976). Aquest pes de la política es fa encara més evident quan es tracten els problemes de la normalització lingüística, la qual, per definició, implica un *model* de reordenament jurídic-polític i en major o menor grau un *programa* de planificació lingüística, model i programa que estan estretament vinculats a alternatives polítiques.

D'altra banda, com molt bé ha assenyalat Lluís V. Aracil, les investigacions sociolingüístiques es poden fer en marcs ben diferents: en una situació «normal», quan «hi ha un consens, un sentit comú que és realment *comú*», «la recerca pot concentrar-se en problemes de detall i elaborar i afinar molt els seus conceptes i les seves tècniques» (Aracil, 1983, 68, 71); en canvi, en una situació «anormal», «la cohesió és problemàtica perquè no hi ha gaire terreny en comú», perquè «hi ha un problema de *base*, al nivell d'aquelles estructures més fonamentals i generals» i «una desproporció i un desfasament enormes entre la complexitat i la profunditat del problema i la simplicitat i la superficialitat de les nocions i de les rutines» (Aracil, 1983, 69, 70, 71). La posició del sociolingüista, en una situació «anormal», és «esquizofrenitzant», perquè «ficar-se en un problema és una cosa, i estar ficat en un problema és una altra»: «La ironia més cruel —conclou Aracil— és que precisament en una situació “anormal”, en què el tre-

ball podria ser més útil, és molt probable que sigui inútil; i aleshores no té cap sentit» (1983, 73).

Tothom qui conegui la problemàtica catalana convindrà amb Aracil que la nostra situació és del segon tipus. Les dificultats en l'anàlisi, la multiplicat en els plantejaments, les discrepàncies en les hipòtesis s'expliquen per la nostra complexa situació lingüística, a la qual ens enfrontem amb premisses, sovint implícites, no estrictament sociolingüístiques. En aquest sentit, un dels problemes més grossos que presenta el debat sobre el procés de normalització lingüística és que rares vegades l'autor que hi intervé fa explícit el model de normalització a què aspira. Podeu trobar, aquí o allà alguna clarícia, alguna pista sobre aspectes del model, però rarament hi trobareu definit un model amb tots els seus elements. Serveixin d'exemple alguns treballs que darrerament s'han publicat a casa nostra, tractin o no centralment del tema de la normalització lingüística: Enric Montaner (1987a, 1987b), Albert Branchadell (1987), Toni Mollà i Carles Palanca (1987), Jordi Solé i Camardons (1987), Vicent Pitarch (1988), etc. De tots ells, l'únic que enfoca explícitament el problema dels models és Montaner (1987a), però com sol ser habitual en aquesta mena de treballs, només s'inclouen alguns elements del model i la seva descripció resulta incompleta. Curiosament, ni tan sols Aracil —de qui tots aquests sociolingüistes es proclamen deutors— no s'ha dedicat mai a intentar una descripció satisfactòria dels models presents en la sociolingüística catalana respecte a la normalització lingüística, i és una llàstima, perquè per la seva preparació i la seva capacitat d'anàlisi, podria fer una contribució interessant. De moment, però, l'activitat d'Aracil encara oscil·la entre una lúcida percepció teoritzadora, per exemple, en els seus treballs de *Papers de sociolingüística* (1982); a vegades potser excessivament formalista (1982, 121-128), i l'exabrupte sovint intemperant (1983, 127-130), sense intentar fer el pas decisiu en aquesta matèria.

Abans d'entrar en la discussió dels models em sembla oportú d'introduir una noció que ha elaborat recentment Aracil: la d'*interposició* (1983, 171 ss.). En examinar la situació de les llengües minoritàries (per exemple, la llengua *x*) en relació amb la llengua en contracte, generalment d'ampla difusió (per exemple, la llengua *y*), Aracil considera que hi ha «interposició», és a dir «el fet que (quasi) totes les relacions entre la comunitat lingüística de l'idioma *x* i la resta de la Humanitat passin per l'idioma *y*» (1983, 176). I després d'assenyalar que «el meu concepte de la interposició no implica en principi, de fet, cap bé ni cap mal», fa la següent precisió: «la interposició es ambivalent», perquè ho és la funció mateixa de l'idioma mediatitzador, que transmet i intercepta, mostra i amaga, obre i reclud —és un punt que uneix, i una barrera que separa» (Aracil, 1983, 190). Malgrat que Aracil només aplica el concepte d'interposició el supòsit de les llengües minoritàries o minoritzades —és a dir, les *llengües escapçades* de Badia, a partir de la idea de Sergio Salvi (Badia, 1985, 20-24)—,

sidero que totes les llengües d'àrea restringida suporten en major o menor grau la interposició: en el cas del noruec, per exemple, l'anglès ocupa cada vegada més una plaça de llengua interposada, sense posar en perill, de moment, la llengua mediatitzada. D'altra banda, si bé Aracil sembla preconitzar que només hi ha interposició quan la mediatització de la llengua *x* es fa a través d'una sola llengua *y*, hi ha casos clars d'interposició que es fan a través de dues o tres llengües: per exemple, el cas de l'hongarès, en què fins a la I Guerra Mundial la interposició funcionava només amb l'alemany i que després ha estat ampliada, principalment al rus i a l'anglès. Per tant, la interposició pot ser *bilateral*, que correspon a la definició que dona Aracil, o *multilateral*, que és quan la interposició es fa a través de dos o tres (pocs) idiomes.

2. ELS MODELS DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

En la «petita història» dels models catalans de normalització lingüística, cal assenyalar un pas important: la incorporació dels famosos principis de *territorialitat* i de *personalitat* en el discurs va contribuir a clarificar aspectes essencials del problema, els quals, fins aleshores, s'havien mantingut nebulosos, no sempre degut a problemes de censura, sinó també a insuficiències intrínseques dels models proposats. En aquest sentit, cal recollir l'interès de la contribució de Rafael Lluís Ninyoles en el debat (1976, 1977), el primer sociolingüista d'àmbit català que difongué els principis de territorialitat i de personalitat en la seva proposta d'una política lingüística democràtica. Per la mateixa època, els meus esforços principals es van dedicar també a aquesta qüestió (Vallverdú, 1979). De tota manera, aquesta proposta i d'altres que a partir de 1976 es van prodigar a la premsa no perfilaven mai models complets, sinó elements importants, alguns dels quals passaven a primer rengle per raó de la polèmica en curs (bilingüisme/no bilingüisme, oficialitat/cooficialitat, etc.).

La primera constatació que cal fer, doncs, és que no hi ha hagut fins ara «constructes» teòrics sobre el(s) model(s) de normalització lingüística aplicable(s) als Països Catalans. Això ens impedeix no sols de fer una història rigorosa d'aquests «constructes» (poc «construïts»), sinó també d'elaborar-ne una tipologia mínimament sòlida. És cert que es podrien estudiar les coincidències i les discrepàncies de les diferents propostes en lliça i l'evolució, a mesura que el debat s'enriqueix, de cada tipus de proposta —i aquesta és una de tantes feines que podria i hauria de fer un investigador universitari, si la nostra institució acadèmica fos més estimulant—, seria arriscat ara com ara descriure i classificar aquells «constructes».

Tanmateix, si aquesta mena d'investigació ja estigués endegada o bé disposéssim d'elements prou sòlids per prosseguir-la, tampoc no modificaria gaire el propòsit del present article. En efecte, jo no pretenc d'enu-

merar les diferents propostes que s'han fet als Països Catalans sobre normalització lingüística, sinó una cosa més simple: intentar la (re) construcció dels dos models que, com a observador «implicat», he percebut en el debat sobre normalització lingüística en curs. Aquest intent té uns límits, que cal explicar. En primer lloc, es tracta d'una «percepció», com acabo d'apuntar, no pas una veritable anàlisi, i això vol dir que no basaré la meua descripció en una anàlisi prèvia de les diverses propostes de les quals es pot inferir un model de normalització lingüística, sinó que em basaré en la meua pròpia experiència d'observador constant de la realitat catalana. Admeto que l'intent pot tenir molta càrrega subjectiva, risc que tanmateix procuraré d'evitar al màxim. En segon lloc, només contemplaré els dos «constructes» que, partint del principi de la territorialitat, es proposen clarament la normalització de la llengua catalana: descarto, doncs, del meu plantejament altres models, tant els que es proposen de perpetuar la situació actual, com els que, en el conflicte lingüístic català-castellà, donen una predominança al castellà i consideren irrenunciable la seva interposició respecte al català. I en tercer lloc en la meua descripció em circumscriuré a l'àmbit català de l'Estat espanyol, perquè en aquesta matèria els casos «perifèrics» (Rosselló, Andorra, l'Àlguer...) exigirien un tractament massa específic i excepcional.

3. MODELS I ESQUEMES

Fins ara m'he referit sempre a propostes (de models) i a models. Ara vull advertir que em sembla arriscat de descriure un model sense fer-ne abans un esquema, a saber, «el conjunt de les línies principals (...) d'una teoria, del pla de quelcom a fer, etc.» (Fabra). En la meua opinió, els dos models fonamentals que es presenten dins els estudis sociolingüístics sobre la normalització lingüística als Països Catalans dins l'Estat espanyol responen als dos esquemes següents:

3.1. *Esquema A*

a) Hi ha una *comunitat lingüística* indiscutible als Països Catalans. No és essencial per a la normalització lingüística pronunciar-se sobre el fet de si els Països Catalans formen una *comunitat nacional*. En canvi, com a comunitat lingüística, és necessària la *coordinació* de les diverses instàncies territorials, tant en l'aspecte de la normativització com en el de l'extensió social de la llengua comuna. (Hi ha una línia d'aquest esquema que admet dues variants: 1) és possible un avenç «regional» en la normalització, coexistent amb l'estancament o el retrocés d'altres «regions»; 2) si una

part de la comunitat no avança en la normalització, el fracàs és general i no és decisiu l'avenç «regional».)

b) En el procés de normalització, es produirà un *canvi qualitatiu* en el conflicte lingüístic quan el català assoleixi la *plenitud d'ús*, és a dir, la conquesta de tots els àmbits d'ús que fan «normal» una llengua i la consegüent reculada en aquests àmbits d'ús del castellà, que a nivell públic encara té una forta implantació. L'exigència de la plenitud d'ús per al català és compatible amb la presència del castellà en l'ensenyament (com a assignatura obligatòria), en alguns mitjans de comunicació (no pas en els mitjans públics que es produeixin als Països Catalans) i en alguns usos informatius públics (que hauran de ser bilingües o multilingües); així mateix, aquesta exigència és compatible amb l'ús del castellà per part dels ciutadans que vulguin mantenir-lo com a primera llengua, a qui seran respectats els seus drets lingüístics, mentre no es produeixi un *segon canvi qualitatiu*, que permetés d'aplicar més estrictament el principi de territorialitat. (Aquesta nova situació, hipotètica i no imprescindible per perfilar l'esquema A, obligaria, òbviament, a revisar la Constitució i els Estatuts d'Autonomia vigents.)

c) Si bé les condicions són diferents en cada un dels Països Catalans, és indubtable que el castellà ha exercit i exerceix les funcions d'una *interposició bilateral* respecte al català. Per raons històriques, socioculturals i geopolítiques, el castellà continuarà essent la segona llengua dels catalans, però cal promoure altres llengües de relació (el francès i l'italià, també per raons històriques, socioculturals i geopolítiques, i òbviament l'anglès) per tal d'arribar a una situació d'*interposició multilateral*.

d) L'actual ordenament jurídic-polític de l'Estat espanyol permet un progrés en el procés de normalització fins a les últimes etapes, sempre que la normativa legal s'interpreti en un sentit favorable al *principi de territorialitat*, el qual es pot combinar allà on sigui necessari amb elements del *principi de personalitat* (transitoris o duradors). Si l'organització política actual de l'Estat espanyol (Estat de les Autonomies) es mostrés seriosament incapaç d'assumir els objectius finals de la normalització lingüística, caldria promoure noves formes d'organització política (federal, confederal).

3.2. Esquema B

a) Els Països Catalans —o simplement Catalunya— no són sols una *comunitat lingüística*, sinó una *comunitat nacional*, i és essencial per a la normalització lingüística partir d'aquesta premissa. La *coordinació* entre les diverses instàncies territorials és necessària, només transitòriament,

perquè la planificació lingüística exigeix una *sola instància nacional*, tant en l'aspecte de la normativització com en el de l'extensió social (una conseqüència lògica d'aquesta línia és que la normalització lingüística no pot ser mai «regional»: la comunitat o se salva sencera o fracassa sencera.)

b) En el procés de normalització, es produirà un canvi qualitatiu en el conflicte lingüístic quan el català assoleixi l'*exclusivitat d'ús*, és a dir, l'unilingüisme total a nivell públic. L'exigència de l'exclusivitat d'ús per al català és incompatible amb el reconeixement dels drets lingüístics dels ciutadans d'expressió castellana. (Quant a la presència del castellà en l'ensenyament, en els mitjans de comunicació privats i en els usos informatius públics és difícil d'establir una línia clara en aquest esquema: seria agosarat, a partir dels febles indicis existents, representar l'esquema en aquests àmbits amb la presència exclusiva del català.)

c) Si bé les condicions són diferents en cada un dels Països Catalans, és indubtable que el castellà ha exercit i exerceix les funcions d'una *interposició bilateral* respecte al català. L'única manera d'acabar amb aquesta situació és eradicar el castellà dels Països Catalans i atorgar, si cal, les funcions d'interposició a una llengua allunyada, preferentment l'anglès.

d) L'actual ordenament jurídic-polític de l'Estat espanyol és el principal fre al procés de normalització lingüística, perquè no reconeix el *principi de territorialitat*. Les insuficiències del procés de normalització no tenen el seu origen ni en les rèmores del centralisme espanyol, ni en les falles de la política lingüística de les institucions catalanes, ni en altres deficiències intrínseques de la societat catalana, sinó en l'organització política de l'Estat espanyol, en qualsevol de les seves formes possibles (Estat de les Autonomies, federació, confederació). L'única alternativa clara a aquesta organització política és la independència.

3.3. Crítica

Un esquema, i perdoneu-me el recurs tautològic, és sempre «esquemàtic»: en construir els esquemes no sols he volgut evitar aquest «risc», sinó al contrari, m'he esforçat a dissenyar-ne les grans línies sense entrar en massa ramificacions posteriors, perquè es poguessin comparar fàcilment. D'entrada, l'esquema B és més simple, més «pur»: les línies són més clares, menys ramificades. En canvi, en l'esquema A hi ha línies «intricades» i ramificacions, la qual cosa dóna ententent que es tracta d'un model més «complex». Ara: la finalitat bàsica dels esquemes no és pas per més o menys «vistents», sinó servir eficaçment el procés de normalització lingüística, i això només ho aconseguirem comparant-los secció per secció.

En la secció a, la principal diferència que hi ha entre els esquemes, és

en el fet de considerar o no axiomàtica la comunitat nacional dels Països Catalans: l'esquema *A* no s'hi pronuncia i l'esquema *B* ho exigeix. Discutir aquesta qüestió ens portaria molt lluny, i de fet no sé si podríem evitar els riscos del bizantinisme. Perquè el problema gros que tenen plantejat els Països Catalans no és pas si són o no una nació, sinó el fet que molts dubten si existeix una *comunitat lingüística catalana*. És cert que la «querrel·la lingüística» sembla haver-se apaivagat una mica al País Valencià i sobretot a Mallorca, però no estic segur que la millor manera d'avançar en el reconeixement de la comunitat lingüística sigui la de posar a primer terme la qüestió del caràcter «nacional» d'aquesta comunitat. Flandes i els Països Baixos formen una clara comunitat lingüística, però ningú no parla de comunitat nacional: ara que han resolt molts dels seus problemes lingüístics, els flamencs se senten còmodes amb la nacionalitat belga. Per acabar, tant l'esquema *A* com l'esquema *B* postulen la *coordinació* de les diferents polítiques lingüístiques (també com en el cas de Flandes i els Països Baixos) i potser en aquest punt la qüestió més delicada és imaginar si la normalització lingüística pot avançar en una «regió» i retrocedir en altres: crec, però, que en aquest disseny es tracta d'una qüestió «marginal» (elucubrativa) i que en la present discussió en podem prescindir.

En la secció *b* les diferències entre els dos esquemes són remarcables. La confrontació entre *plenitud* i *exclusivitat* i totes les respectives seqüeles (presència pública o no del castellà, reconeixement o no dels drets lingüístics, etc.) sembla prou important. Val a dir que l'esquema *A* es presenta en aquest punt amb una «ramificació» hipotètica en el cas que el sentiment de lleialtat lingüística es generalitzés i s'afermés talment que calgués portar fins a les últimes conseqüències el principi de territorialitat. Ara: fins i tot considerant aquesta eventualitat, la diferència entre l'esquema *A* i l'esquema *B* subsistiria, perquè el primer és compatible amb la presència del castellà a l'ensenyament (encara que la història no ens agradi, hi ha raons històriques, culturals i pràctiques que ho aconsellen), en alguns mitjans de comunicació (llibres, diaris, emissores, etc., naturalment d'iniciativa privada) i en les informacions públiques (productes industrials, serveis públics, informacions farmacèutiques, etc.), les quals haurien de ser com a mínim bilingües i millor trilingües, etc., mentre que en l'esquema *B* aquest punt és nebulós. D'altra banda, durant una etapa més o menys duradora, l'esquema *A* inclou el respecte als drets lingüístics dels ciutadans, els quals tanmateix s'han d'anar adaptant al procés de normalització: no és el mateix que estiguin en joc interessos importants del ciutadà o que no hi estiguin en joc, per la qual cosa en el primer cas es pot practicar el bilingüisme oficial estricte, mentre que en el segon l'ús predominant del català ha de ser cada vegada més practicat.

En la secció *c* la diferència entre els dos esquemes està en la superació de l'actual estat d'*interposició bilateral* que, en línies generals, encara representa el castellà. En aquest cas la proposta de l'esquema *B* sembla total-

ment utòpica, ja que no es podria complir ni tan sols en una situació d'independència. La predilecció per l'anglès com a segona llengua, que trobem en nombroses comunitats lingüístiques contemporànies, no respon només al seu caràcter de primera llengua internacional, sinó també a raons geopolítiques: el veïnatge geogràfic dels països escandinaus i dels Països Baixos amb la Gran Bretanya (el mar actua tant de frontera com de pont) ha estat determinant per a l'elecció de l'anglès com a interllengua en aquests indrets. És també el cas dels flamencs, que avui prefereixen l'anglès (llengua pròxima geogràficament i més pròxima lingüísticament) com a segona llengua en comptes del francès, no pas únicament per motius de «revenja». D'altra banda, quan els flamencs surten de Bèlgica i van a països llatins, senten la «utilitat» de conèixer el francès i s'hi expressen de grat, sense traïr la seva lleialtat lingüística, que només exerceixen, naturalment, al seu país. Totes aquestes dades haurien de fer reflexionar els partidaris de l'eradicació del castellà als Països Catalans: és una actitud de revenja, segurament comprensible pel paper històric que ha tingut el castellà en la nostra comunitat, però injustificable.

I en la secció *d* la diferència fonamental entre els dos esquemes està en la contradictòria valoració que fan de l'actual ordenament jurídic-polític de l'Estat espanyol. Si en l'esquema *A* aquest ordenament és vist com un punt de partida raonable —i positiu en relació amb el d'èpoques passades, incloent-hi el de la República—, és lògic que es vulguin aprofitar les possibilitats existents abans de plantejar-se noves fórmules. En canvi, si és vist com un fre, segons l'esquema *B*, és lògic que es rebutgi l'ordenament en bloc i es preconitzi la independència com a (única) via per a la normalització. En aquesta discussió cal afirmar taxativament (*a*) que l'ordenament jurídic-polític de l'Estat espanyol, malgrat les seves insuficiències, no és un fre per a la normalització, sinó al contrari; i (*b*) que la independència política, per ella sola, no és cap garantia per a una eficaç normalització lingüística. El primer argument és d'una evidència meridiana, almenys per als qui hem estat testimonis de la situació anterior a 1976 i de l'actual: qui no reconegui que, malgrat les dificultats i les mancances, la recuperació del català en els àmbits públics ha estat considerable o l'encega el fanatisme o amaga una carta que fa difícil de continuar el joc. Quant al segon argument, per no recórrer al cas d'Irlanda, recordarem el de Filipines, on el tagàlog —la llengua nacional— només és parlat pel 44 per cent de la població, malgrat que la independència fou declarada el 1946! En canvi, el Quebec i Eslovènia, dos països inscrits en federacions, mantenen prou satisfactòriament les respectives llengües nacionals en les seves funcions «normals».

(Permeteu-me dos excursus relacionats amb el tema: [1] Tinc la impressió que plantejar axiomàticament l'objectiu de la independència en el debat sobre la normalització lingüística és una de les actituds més estèrils que es poden prendre. No discuteixo aquí ni la viabilitat —escassa— ni la justificació —estimable— de la proposta política, que com a tal respecto.

El que discuteixo és l'oportunitat de plantejar aquesta qüestió en el debat sobre política lingüística. L'experiència m'ha demostrat que, en aquests casos, l'axioma sempre actua de pantalla que impedeix d'enfrontar-nos als problemes reals. Involucrar *directament* l'objectiu de la independència en el debat sobre normalització lingüística és un dels pitjors serveis que es poden fer no sols al progrés dels estudis sociolingüístics a casa nostra, sinó també a la recuperació efectiva del català com a llengua nacional plena. [2] Són molt pocs els catalans «independents», és a dir, que actuïn sempre «nacionalment», que en les seves activitats utilitzin activament i passivament sobretot el català, que rebutgin la interposició sistemàtica del castellà (cosa que obliga a aprendre altres llengües), que en definitiva siguin conscients del deure que tenen envers la normalització lingüística. Cal una veritable «revolució sociolingüística» al nostre país, perquè aquests catalans «independents» siguin cada vegada més nombrosos, estimulants els canvis dels comportaments lingüístics. Però això no s'aconseguirà, de cap manera, enfrontant estèrilment els «independents» amb els independentistes.)

4. CONCLUSIONS

Després de confrontar els dos esquemes, ha quedat demostrat que, a despit de les seves aparents simplicitat i claredat, l'esquema B té unes febleses en els plantejaments, en els procediments i en els objectius que l'invaliden com a canemàs de model per a la normalització del català. En canvi, l'esquema A, malgrat algunes «ramificacions» indefinides, s'ha revelat com un «constructe» coherent, sòlid i productiu.

No tinc la certesa absoluta que els dos esquemes hagin estat descrits amb tot el rigor exigible per servir de canemàs als models respectius. De fet, considero que l'única crítica seriosa al meu enfocament seria aquella que demostrés que l'esquema B no ha estat ben definit o que hi ha un altre esquema (diguem-ne el C) no percebut per mi. En aquest cas, seria altament encoratjador que altres sociolingüistes participessin en el debat.

Des d'un punt de vista teòric, no és casual la primacia de l'esquema A. De fet, els estudiosos més acreditats de la sociolingüística catalana s'han basat, implícitament o explícitament, en aquest model, la qual cosa es pot comprovar consultant les obres d'Antoni M. Badia i Margarit (1986), Rafael Lluís Ninyoles (1986, 1977) i, amb perdó, Francesc Vallverdú (1979). En el camp de la política lingüística *sensu stricto*, també es basen en el mateix model les propostes d'Aina Moll (1981) i J.M. Puig Salellas (1983). Finalment, recordem que el «Document de síntesi» del II Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1987) s'inspira també en un model basat en l'esquema A (naturalment en allò que afecta els Països Catalans de l'Estat espanyol).

En canvi, només he trobat indicis dispersos de l'esquema B en els tre-

balls dels sociolingüístes més o menys aracilians a què m'he referit a la introducció, bé que no puc assegurar que tots ells l'acceptin fins a les últimes conseqüències. D'altra banda, és curiós de constatar que aquells indicis es fan més tènues en analitzar els treballs d'Aracil —precisament l'illustre capdavanter del corrent—, en qui, si bé he trobat crítiques aïllades a l'esquema A, no he detectat cap preferència clara per l'esquema B.

Tant de bo el present treball serveixi per desfer malentesos, per aclarir posicions i per (re) introduir elements de racionalitat en el debat en curs sobre la normalització lingüística en què tots estem interessats. Si ho aconseguís, el consideraria un bon servei a la sociolingüística catalana, que va més enllà dels pressupòsits disciplinaris.

Referències bibliogràfiques

- ARACIL, Lluís V. (1982): *Papers de sociolingüística*. Barcelona: La Magrana, 250 pp.
- (1983): *Dir la realitat*. Barcelona: E. Països Catalans, 302 pp.
- BADIA I MARGARIT, A.M. (1976): *Ciència i passió dins la lingüística catalana moderna*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 1976, 81 pp.
- (1986): *Llengua i poder*. Barcelona: Laia, 277 pp.
- BRANCHADELL, Albert (1987): «Normalització lingüística: el concepte». Dins *Límits*, núm. 3 (nov. 1987), Barcelona: Ed. Empúries, pp. 21-43.
- MOLL, Aina (1981): *Por la normalitzación lingüística de Cataluña*. Barcelona: Dept. de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 19 pp.
- MOLLÀ, Toni/Palanca, Carles (1987): *Curs de sociolingüística*, 1. Alzira: Ed. Bromera, 270 pp.
- MONTANER, Enric (1987a): «Igualitarisme lingüístic i Estat espanyol». Dins *La diversitat (im)pertinent*. Barcelona: Seminari de Sociolingüística-El Llamp, pp. 69-112.
- (1987b): «Igualitarisme lingüístic i Estat espanyol». Dins *Revista de Llengua i Dret*, núm. 10 (des. 1987), Barcelona: Escola d'Administració Pública de Catalunya, pp. 125-131. (Malgrat la coincidència de títol amb el treball anterior, són articles diferents.)
- NINYOLES, Rafael Lluís (1976): *Bases per a una política lingüística democràtica a l'Estat espanyol*. València: Tres i Quatre, 78 pp.
- (1977): *Cuatro idiomas para un Estado*. Madrid: Cambio 16, 262 pp.
- PITARCH, Vicent (1988): *Fets i ficcions. Llengua i desequilibris socials*. València: Eliseu Climent, editor, 128 pp.
- PUIG SALELLAS, J.M. (1983): *Sobre la Llei de Normalització Lingüística a Catalunya*. Barcelona: Dept. de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 22 pp.
- SEGON CONGRÉS INTERNACIONAL DE LA LLENGUA CATALANA (1987): *Con-*

vocatòria. Inauguració. Clausura. Conclusions. Barcelona: Escola d'Administració Pública de Catalunya, pp. 71-75, 79-82 i 103-111.

SOLÉ I CAMARDONS, Jordi (1987): *Sociolingüística per a joves.* València: Ed. de la FECPV, 80 pp.

VALLVERDÚ, Francesc (1979): *La normalització lingüística a Catalunya.* Barcelona: Laia 224 pp.